

Messaġġ mill-Prim Imhalef Mark Chetcuti fl-okkazzjoni tal-ftuh
tas-Sena Forensi, illum 3 ta' Ottubru, 2022

Fid-diskors tiegħi tas-sena l-oħra iddedikajt parti kbira għal dawk il-prinċipji fundamentali li jagħmlu ġudikatura b'saħħitha. Ġudikatura b'saħħitha fejn johorġu fid-deher l-indipendenza, l-integrità u sens profond ta' responsabilita' lejn il-qadi tal-ġustizzja, li fi stat demokratiku jhaddan l-ispirtu ta' dak li hu s-setgħa tad-dritt.

Kollu b'zonnjuż u essenzjali pero' jekk il-forn li jaħmi l-ġustizzja ma jaħdimx sew, il-ġustizzja ma tkunx tista' taqdi l-funzjoni essenzjali tagħha li tagħti lil min jidher quddiemha dak li haqqha skont il-liġi bla ebda distinzjoni bejn hadd. Ġustizzja f'waqtha u skont is-sewwa. Biex nieħu frażi minn diskors ta' Monsinjur Arċisqof Charles Scicluna f'okkazzjoni pubblika ta' din is-sena, jekk dan ma jsirx jew ma jsirx sew il-ġustizzja tal-bniedem tkun imxelfa. Jien u l-kollegi fil-korp tal-ġudikatura ma irridux hekk. Aħna bħala korp wieħed nagħmlu hafna saġrificċji li ma jidhru mkien biex il-ġustizzja issir f'waqtha u mingħajr indhil u b'mod għal kollox imparzjali. Jiddispjaċini ngħid li sena wara l-oħra l-isforzi kollha mhux qed isarrfu f'riżultat li nixtiequ għalkemm naħdmu għalih biex jitwettaq.

Kif għidt is-sena l-oħra, hemm sfidi kbar fil-qasam tal-ġustizzja li mhux qed naffrontawhom aħna biss, qisu xi fenomenu Malti, iżda anki f'pajjiżi aktar avvanzati minnha. Dawn l-isfidi jolqtu l-qasam teknoloġiku, u fil-formulazzjoni, amministrazzjoni u implimentazzjoni tal-liġijiet tal-pajjiż. Pero' aħna rridu niflu sew dak li qed iwegġa' lilna u nsibu soluzzjonijiet. Ma kull ġurnata li tgħaddi l-ferita tista' dejjem tikber, għax bil-kliem sabiħ u proponimenti fir-ramel żgur li mhix ser tfiq. L-akbar ferita u li twegġa' hafna hi d-dewmien mhux raġonevoli fil-proċeduri quddiem il-Qrati.

Fil-fehma tiegħi din il-problema jeħtiegħ l-ewwel tinqasam fi tnejn. L-ewwel taqsima hija dwar dawk il-miżuri li jistgħu jittieħdu biex isolvu jew almenu jtaffu min-nuqqas ta' effiċjenza fil-Qrati f'ċerti oqsma u t-tieni taqsima tolgot dawk il-miżuri aktar komplikati, diffiċli u finanzjament iebes biex igibu lill-Qrati tagħna mhux biss pari passu mal-bżonnijiet ta' issa iżda li jservu għal tul iż-żmien.

Ha nibda b'dak li jien naħseb huma miżuri faċli fl-implimentazzjoni u li ma jgħabbux aktar l-amministrazzjoni tal-Qorti filwaqt li l-eraru pubbliku jintmiss bi ftit.

Kif jaf kulhadd jien flimkien ma' erba' Imħallfin oħra nisimgħu l-appelli kollha mis-sentenzi tal-Qorti Superjuri Ċivili, tal-Qorti tal-Familja u tal-Prim Awla Sede Kostituzzjonali. Fil-Qorti tal-Appell tal-Familja, il-Qorti Kostituzzjonali u appelli mill-Bord ta' Revizjoni dwar Kuntratti Pubbliċi u mill-Bord tal-Arbitraġġ dwar Artijiet ma hemm ebda kwistjoni ta' dewmien u sentenzi jingħataw bla dewmien ta' xejn wara li jidhlu, avolja l-volum dejjem jikber. L-istess jingħad għall-appelli Ċivili u Kummerċjali bil-proċedura l-ġdida tal-appell li daħlet fis-seħħ f'Awwissu tas-sena l-oħra. Il-problema qiegħda fl-appelli ċivili bil-proċedura l-antika, cioè fejn bilfors irid isir smiġh tal-appell. Dawn l-aħħar sentejn daħlu medja ta' 400 (erba' mitt) appell kull sena. Bl-isforzi kollha li saru mill-hames Imħallfin f'dawn l-aħħar sentejn qed jingħalqu mas-600 (sitt mitt) appell kull sena. Pero' għad fadal 'backlog' ta' xi 800 (tmien mitt) appell li għalkemm niżlu miċ-ċifra ta' xi 1,400 (elf u erba' mitt) appell pendenti dan għalija mhux biżżejjed u l-bogħod mix-xewqa tal-ġudikanti tal-appell. B'dawn iċ-ċifri l-ġustizzja qatt ma tista' issir bla dewmien kif inhu mixtieq, b'piż mhux ġustifikat fuq in-nies li qed jistennew li issir ġustizzja magħhom. Żieda ta' żewġ Imħallfin oħra fil-Qorti tal-Appell li ma humiex ser iżidu xi piż kbir fuq l-amministrazzjoni f'dak li hu spazju u persuni mħarrġa biex jassistuhom, żgur ser iħaffu fl-għeluq tal-appelli li hemm bl-lura fi żmien relattivament qasir. Nawgura li l-Ministru tal-Ġustizzja jisma' din it-talba li għamiltha mal-ewwel xhur li dħalt f'dan l-uffiċċju ta' servizz u joħroġ mill-aktar fis is-sejha għal nomina ta' żewġ Imħallfin b'żieda man-numru preżenti ta' Imħallfin.

Miżura oħra li hi neċessarja u indispensabbli f'dan l-istadju hi n-nomina ta' mill-anqas żewġ Maġistrati oħra. Wieħed mill-Maġistrati jinhtieg biex tissaħħaħ is-sezzjoni tal-Maġistratura fil-kawżi tal-vjolenza domestika. Ghalkemm ħadt l-inizjattiva, bil-koperazzjoni sħiħa tal-amministrazzjoni li dawn il-kawżi jinstemgħu minn Maġistrat li jispeċjalizza f'dan il-kamp, il-volum ta' iktar minn 1,000 (elf) kawża fis-sena għamluha mpossibbli għal Maġistrat li tisma' u tiddeċiedi l-kawżi fi żmien raġonevoli u dan minkejja ħidma bla waqfien. Il-problema tal-vjolenza domestika, dejjem tikber, teħtieġ tissolva u issir ġustizzja f'waqtha kemm għall-vittmi, kif ukoll għal min hu akkużat li jnaddaf ismu malajr jekk ma għandux ħtija jew li jħallas ta' għemilu skont ma tipprovdi l-liġi. Hemm ħafna x'jingħad fuq dan is-sugġett u l-mod kif jitressqu l-kawżi marbuta ma' dan ir-reat pero' la għandi l-ħin illum u lanqas hu l-lok xieraq għal dan.

Hemm ukoll setturi oħra bħal kawżi tal-ħasil tal-flus li dejjem ukoll qed jiżdiedu u fejn iż-żewġ Maġistrati abbinati qegħdin isibuha diffiċli ferm biex ilaħħqu mal-volum u kompleksita tal-kawżi quddiehom fost xogħol ieħor li huma mgħobbija bih. Għalhekk hemm bżonn ta' Maġistrat ieħor biex iġinjom. Hu minnu li żewġ Maġistrati oħra jfisser aktar riżorsi ta' staff u spazju, problema dejjem akkuta. Pero' jien nissugerixxi li l-problema tista' issib soluzzjoni temporanja bla żieda fuq l-istrutturi tal-Qorti kemm bħala binja u staff.

Per eżempju bħalissa l-Bord li Jirregola l-Kera li f'dan l-aħħar żminijiet żdiedet il-kompetenza tiegħu bis-smieġ ta' kwistjonijiet relatati ma' żieda fil-kera ma jibqax jisma' dawn l-aħħar tip ta' vertenzi. Mill-istatistika jirrizulta li din is-sena ser ikunu daħlu l-fuq minn 1,000 (elf) talba għal żieda fil-kera marbuta mal-emendi tal-liġi. Jekk dawn il-vertenzi jitneħħew mill-kompetenza tal-Bord u jinstemgħu minn Tribunali speċjalizzati ad hoc maħluqa bis-salvagwardji Kostituzzjonali, tittaffa pressjoni li bħalissa qed taħkem fuq il-Maġistrati li qed jisimghu dawn il-kawżi fost kawżi oħra. Bħala salvagwardja għandu dejjem jibqa' dritt ta' appell quddiem il-Qorti fuq punti ta' liġi bħal ma huma per eżempju l-appelli mit-Tribunal ta' Reviżjoni tal-Ambjent u l-Ippjanar. Ghalkemm hemm dispendju mill-eraru pubbliku biex jiġu fis-seħħ dawn it-Tribunali, il-Qorti ser tawvantagħja ruħha minn tal-anqas żewġ Maġistrati li ser jitnaqqsilhom il-piż li

għandhom fl-imsemmija bordijiet u jiġu utilizzati f' sezzjonijiet tal-Maġistratura fejn l-aktar hemm bżonn. Hemm il-ħtieġa li qabel jiġu mgħoddija liġijiet li jitfgħu piż fuq l-amministrazzjoni tal-ġustizzja issir konsultazzjoni mal-ġudikatura u l-amministrazzjoni biex wieħed iqis il-fattibilita u effikaċja ta' ċerti liġijiet u miżuri li jittiehdu mill-amministrazzjoni pubblika.

Irrid ngħid ukoll li fil-verita hemm bżonn urgenti ta' żewġ Maġistrati oħra għal volum kbir ta' kawzi kriminali dwar drogi sommarji, kollizjoniet, u enforzar ta' varji liġijiet bħal dawk tas-sanita, kaċċa, vjolazzjoni ambjentali, li min-natura tagħhom iridu jinqatgħu fi żmien qasir.

Fuq il-kwistjoni tat-Tribunali ad hoc nahseb li għal fini ta' aktar trasparenza u sens ta' dak li hu mis-sew għandha tinholoq struttura biex in-nomina ta' persuni fi Tribunali u Bordijiet b'poter ġudizzjarju issir b'sistema li tieħu minn dik tal-ġudikanti fil-Qrati biex jiġu assikurati kemm jista' jkun l-elementi ta' kompetenza, indipendenza u imparzjalita. Qed nirreferi għan-nomini l-aktar sensittivi bħal Tribunal għat-Talbiet Żgħar, il-Bord ta' Reviżjoni tal-Kuntratti Pubbliċi, it-Tribunal ta' Reviżjoni tal-Ambjent u l-Ippjanar fost oħrajn li jistgħu jiġu milquta bl-istess sistema u b'hekk tonqos kull perċezzjoni ta' nomini li jistgħu jagħtu lok għal dubju. Sfiq ma'dan iridu jiġu implimentati regoli li jsostnu s-sigurta tal-ħatriet ta' dawk il-membri magħżula. Il-kriterji tal-ħatra ta' dawn il-persuni bħal fil-każ tal-ġudikatura għandha tkun imsejsa biss fuq il-kwalitajiet professjonali, l-għarfien tagħhom u l-integrita tal-persuna, ħielsa b'hekk minn kull konsiderazzjoni politika jew kull konsiderazzjoni irrilevanti oħra. Hekk ukoll jiġu evitati kwistjonijiet ta' imparzjalita li jtawwlu u jtellfu mid-determinazzjoni tal-kwistjonijiet li jiġu quddiemhom.

Miżura oħra li jidhirli tista' ittaffi mid-dewmien bla bżonn ta' kawzi, fil-proċeduri kollha quddiem il-Qrati huwa l-mod kif isiru in-notifiki tal-atti. Il-proċedura li ilha teżisti għal snin twal ħafna tinvolti ħafna xogħol manwali b'diversi ħaddiema jiġru l-hawn u l-hinn bl-atti u ma jsibux lid-destinatarju għal diversi raġunijiet, l-iktar komuni għax ma sabu lil ħadd fil-post fejn kellha ssir in-notifika. Din is-sistema hi anakronistika f'ħafna ċirkostanzi. Il-volum tax-xogħol tant żdied u tant żviluppa bini fil-pajjiz apparti ż-żieda ta' residenti f'Malta li

kultant jgħaddu xhur jekk mhux snin biex att jiġi notifikat fiżikament jew bil-proċedura eżistenti tal-affissjoni mal-għases, Kunsilli lokali, u pubblikazzjoni fil-Gazzetta tal-Gvern u gazzetti lokali. Illum l-informatika qegħda hemm biex tgħin u tassisti f'ċerti proċeduri. Ma narax għalfejn ma għandhiex tiġi addottata s-sistema li tintuza f'pajjiżi kbar hafna b'miljuni ta' abitanti fejn min jipprezenta att irid jindika indirizz elettroniku għal finijiet kollha ta' notifika ta' att sussegwenti bid-dmir li jżomm tali ndirizz dejjem attiv u f'każ ta' bdil jgħarraf b'dan fis-sistema tal-Qorti. Fin-nuqqas, affissjoni diretta mal-indirizz minnu mogħti fl-atti jkun biżżejjed għall-finijiet ta' notifika. Il-parti li kontra tagħha jinbdew proċeduri legali trid ukoll tindika indirizz elettroniku għall-finijiet ta' notifika sussegwenti għall-ewwel waħda. Hu minnu li l-ewwel notifika tal-kontroparti tista' tippreżenta diffikulta għax ma jkunx għad hemm indirizz elettroniku pero' l-proċedura eżistenti illum tista' tiġi billi wara nuqqas ta' suċċess bil-proċedura ta' notifika bil-posta jew bil-purtier, in-notifika titqies magħmula bl-affissjoni mal-post fejn suppost qed issir in-notifika u pubblikazzjoni f'żewġ gazzetti lokali waħda bil-Malti u oħra bl-Ingliż. Ovvjament dan japplika għal notifika lokali għax għal barra minn Malta jeżistu regolamenti Ewropej u internazzjonali li jridu jiġu osservati.

Is-sistema ġudizjarja diġa' taħseb ukoll għal notifika lill-avukat jew prokuratur legali f'ċerti sitwazzjonijiet u din għandha tiġi aktar miftuħa u kalibrata mad-drittijiet u obbligi ta' avukati u prokuraturi legali fil-qadi tas-servizzi mogħtija minnhom lil kliġenti tagħhom.

Soluzzjoni oħra li tista' tiddaħhal f'qasir żmien u għalkemm ftit dispendjuża imma ittaffi mill-problema b'mod purament temporanju għan-nuqqas akut fin-numru ta' membri tal-ġudikatura Maġisterjali hija l-introduzzjoni ta' '*court attorney*' ma' kull Maġistrat kif hemm bħalissa mal-Imħallfin biex jassistu lil Maġistrati fix-xogħol tagħhom fosthom fl-abbozzar ta' sentenzi. Jiena informat illi l-Ministru tal-Ġustizzja qed jevalwa bis-sħiħ din il-proposta u qed isiru laqgħat f'kumitat magħżul għal dan il-għan biex tiddaħhal din l-għajnuna sakemm jiġu appuntati biżżejjed membri oħra tal-ġudikatura biex niġu fuq l-istess livell ta' pajjiżi Ewropej li pero' tiddependi fuq l-infrastruttura adegwata fejn hu ċar li l-ispazju disponibbli mhux biżżejjed biex jakkomoda iktar ġudikanti. Għalhekk indirizzajt soluzzjonijiet temporanji għal problemi immedjati li ma

jitfghux pressjoni żejda fuq in-nuqqas ta' spazju u bl-istess mod ma jżidux mal-problema dejjem tikber ta' nuqqas ta'persuni mħarrġa u motivati fil-qasam amministrattiv u klerikali fl-oqsma kollha li għandhom x'jaqsmu mal-Qorti.

Dawn iwassalni għat-tieni parti tad-diskors cioè pjanijiet fit-tul biex is-sistema ġudizzjarja tissaħħaħ.

L-ispazju fil-Qrati tagħna hu li hu u maż-żmien il-binja preżenti ma għadhiex sufficjenti għall-bżonnijiet tas-sistema ġudizzjarja. L-amministrazzjoni qed tipprova issib spazju fil-binja tal-Qorti stess biex iddawwarhom f'awli u dan fost miżuri oħra billi jsiru mezzanini fl-ispazji miftuħa tal-Qorti billi s-soqfa huma għoljin. Dan hu kollu ta' fejda pero' għaliya mhix soluzzjoni permanenti. Apparti li tneżza l-binja preżenti mill-fattizzi arkitettoniċi tagħha, iż-żieda ta' awli mingħajr ma iżżid l-aċċess u aċċessibilita għall-awli mhux ser issolvi l-problema fit-tul għaliex żieda ta' awli tfisser żieda fil-kapaċita ta' amministrazzjoni ta' kawżi u għalhekk iktar nies preżenti fil-Qrati li jridu jużaw il-kurituru li hemm bħalissa, li speċjalment fil-Qrati tal-Maġistrati huma ferm il-bogħod minn dak li wieħed ikun jixtieq biex min jiġi l-Qorti, kultant jistenna għal diversi sigħat jagħmel dan bl-inqas skomdu possibli. Is-servizzi fil-Qrati kemm għall-istess ħaddiema u għan-nies li jirfsu l-għatba tal-Qorti mhumiex adegwati.

Insemmi bħala eżempju li min jiġi l-Qorti ma għandu ebda servizz biex jitrejjaq idum kemm idum il-Qorti, għax servizz simili ma jeżistix fil-Qorti kif per eżempju hemm l-isptar.

Bil-kemm hemm fejn tpoġġi bil-qiegħda tistenna u fil-kurituru lanqas hemm arja kondizzjonata u t-twieqi ma jistgħux ikunu miftuħa minħabba kwistjoni ta' sigurta.

Insostni li t-triq il-quddiem hi li l-Qrati tagħna f'ċertu oqsma jsiru speċjalizzati imma mhux biss fil-kompetenza imma anki fil-binja li fiha jpoġġu. Dan għaliya hu b'zonn mhux xewqa kapriċċuża. Il-Gvern għandu jsib il-mezzi biex jinvesti f'binjiet ta' daqs medju fil-Belt jew fil-madwar biex ċerti kompetenzi ta' Qrati jitilqu mill-binja prinċipali. Bħala eżempju insemmi l-Qorti tal-Kummerċ li minn kull fejn tħares lejha kienet u għada storja ta' suċċess għal mod kif isiru, jitmexxew u jintemmu l-kawżi. Din il-Qorti hi mera għal fora u entitajiet kbar internazzjonali fejn il-kummerċ jiddependi minn aċċess għall-ġustizzja, bla dewmien u faċilment aċċessibbli kif ukoll preseduta min membri tal-ġudikatura kompetenti fil-liġijiet kummerċjali u l-komplessitajiet tagħha. Jien inħoss li din il-Qorti li sallum tinkorpora vertenzi li għandhom x'jaqsmu prinċipalment ma' kumpaniji, għandha titwessa wkoll biex tiddeċiedi kwistjonijiet marittimi, proprjeta intellettwali, kompetizzjoni, u falliment ta' negozjanti, f'binja tagħha bir-reġistru tagħha u mġhammra mhux b'Imħallef wieħed kif inhi bħalissa imma b'kumplement ikbar ta' Imħallfin biex ilaħħqu max-xogħol voluminuż, komplikat u fejn il-ħeffa magħquda mal-kapaċita legali, effiċjenza amministrattiva u organizzattiva tfisser mhux biss suċċess fil-qasam legali iżda suċċess għall-pajjiżna fil-qasam tal-kummerċ.

Qorti oħra li tista' tibbenifika minn din il-firxa ta' Qrati ta' daqs medju fil-Belt Valletta hi l-Qorti Kriminali li la għandha l-ispażju neċessarju biex l-Imħallfin ikunu jistgħu jaħdmu kollha fl-istess jum u anqas ma hemm spażju tajjeb għar-reġistru tal-istess Qorti jew sigrieti deċenti għall-istess Imħallfin. Ta' min jifli l-possibilita li binja fuq wara tal-Qorti li safejn nifhem ser tigi allokata għall-użu ġudizzjarju tinbidel f'Qorti Kriminali mġhammra bir-reġistru tagħha fejn jistgħu jsiru s-seduti tal-Appell Inferjuri u l-ġurijiet iż-żgħar u l-awla kriminali l-kbira preżentement fil-bini prinċipali tal-Qorti tintuża għal ġurijiet il-kbar fejn hu neċessarju spażju akbar mis-soltu. Jien infurmat li hemm pjanijiet għal żieda ta' awla kbira mġhammra bil-faċilitajiet għall-ġurijiet kbar biex żewġ ġurijiet jinstemgħu fl-istess ħin. Rigward l-ilmenti li ġieli jsiru dwar vertenzi kriminali nixtieq insemmi illi kważi ma hemm ebda volum pendenti ta' xogħol relatat ma' appelli Kriminali Inferjuri u Superjuri. Hu minnu li hemm numru mhux żgħir ta' ġurijiet pendenti. Pero' nagħmilha ċara li dan mhux htija ta' xi nuqqas tal-ġudikanti iżda nuqqas ta' spażju biex isiru żewġ ġurijiet fl-istess dati kif ukoll minħabba numru mhux żgħir ta' ġurijiet li ma jistgħux jiġu celebrati għax għad hemm pendenti proċeduri oħra.

Qorti oħra li jeħtieġilha attenzjoni u spazju mhux żgħir kemm fil-Belt Valletta jew fil-madwar hi l-Qorti tal-Familja li għalkemm bħalissa qed isservi l-funzjonijiet tagħha f'binja wara l-Qorti prinċipali pero' hi żgħira wisq biex takkomoda l-awli u aġar minn hekk in-nies li jiffrekwentaw l-istess Qorti. Din hi Qorti sensittiva ħafna u għalhekk għandu jkun hemm faċilitajiet apposta mgħammra b'dak li hemm bżonn biex dawn il-kwistjonijiet li ħafna drabi jinvolvu tfal ukoll jiġu trattati bil-mod dinjituż u b'rispett sħiħ lejn il-persuna. Ġieli inżertajt nies barra t-triq fi Strada Stretta jistennew li tissejjaħ il-kawża għax il-binja żgħira wisq u l-kuritur dojq wisq biex jakkomodaw ċertu numru ta' nies. Bħalissa hemm tlett Imħallfin li minkejja l-isforzi kollha tagħhom ix-xogħol li jiġi quddiemhom, u mhux neċessarjament dak li jidher fl-awla, ma jistgħux ilaħħqu u jagħtu deċizjoni għal kull talba fi żmien xieraq.

Wieħed irid japprezza li f'dawn l-aħħar għaxar snin, il-popolazzjoni kważi irduppjat u dan bilfors iwassal għal volum ikbar ta' kawżi meta n-numru ta' ġudikanti baqa' tista' tgħid l-istess kif kien għaxar snin ilu. Hemm l-impresjoni li xogħol il-ġudikant hu dak li jidher fil-ħin tas-seduta fl-awla mentri f'dak il-perjodu xogħlu lanqas ikun għadu beda għaliex il-veru impenn tal-ġudikant hu li jifli l-atti kollha tal-kawżi quddiemu li kultant ikunu fil-mijiet ta' paġni, jistudja l-mertu tal-każ u l-liġi applikabbli u jikteb is-sentenzi.

Dan apparti r-rikorsi kollha li jidhlu u li jrid jieħu deċizjoni dwarhom. Dan hu l-aktar parti diffiċli u tinvolvi ħafna sigħat ta' kitba u riċerka li fil-fatt tista' issir biss wara s-seduta bla limitu ta' ħin. B'żieda ma' dan hemm il-ħtieġa li jsir studju approfondit tax-xogħol tal-ġudikatura kollha kemm għal dak li jirrigwarda l-volum tax-xogħol assenjat kif ukoll il-piż li jgħorr tali xogħol. Mhux il-kawżi kollha huma tal-istess natura. Hemm kawżi li jeħtieġu ftit seduti u ftit ħin għad-deċizjoni, u oħrajn li jinvolvu ħafna provi u dokumenti, kif ukoll numru ta' deċiżjonijiet qabel is-sentenza finali. Ebda statistika ma issemmi dan ix-xogħol kollu u studju ċar fuqu jgħin biex jitqassam aħjar ix-xogħol u fejn hemm il-bżonn taż-żieda ta' ġudikanti u supporting staff skont in-natura tax-xogħol. Il-Qorti tal-Familja hi waħda minn dawk il-Qrati li s-sentenza finali tinvolvi ħafna

deċizjonijiet preliminari jew provvizorji tul il-kawża li ebda statistika ma issemmihom.

Nerga' immur lura għal dak li kont qed nġhid u naħseb li binja għal Qorti tal-Familja mhux neċessarjament għandha tkun fiċ-ċentru tal-Belt, imma anki fil-madwar biex mhux biss ikun hemm aktar spazju għall-ġudikanti u n-nies li jiffrekwentaw din il-Qorti iżda tkun tista' takkomoda servizzi essenzjali relatati ma' din il-Qorti bħal medjaturi, social workers, bi kmamar attrezzati fejn isiru laqgħat delikati li jinvolvu tfal jew jolqtu suġġetti li għandhom jinstemgħu fil-magħluq u mhux neċessarjament f'ambjent ta'awla li tista' tkun intimidanti u imbarazzanti. Din il-Qorti għandha tkun komprensiva li tinkludi s-sigrieti tal-Imħallfin, ir-reġistru tal-istess Qorti bl-istaff kollu neċessarju u bis-sigurta meħtieġa, kif ukoll spazju addat għal Qorti ta' Ġurisdizzjoni Volontarja li wkoll għandha volum ta' xogħol kbir. La darba qed insemmi din il-Qorti, dik tal-Ġurisdizzjoni Volontarja, nistieden lill-Gvern iqis jekk hux il-każ li din il-Qorti ikollha Imħallef irtirat li jippresediha bis-salvagwardji kollha Kostituzzjonali u b'hekk tali xogħol jista' jitnaqqas mill-mansjonijiet tal-Imħallfin sedenti li jieħdu ħsieb din is-sezzjoni u jitqassam aħjar xogħol ieħor tal-Qorti.

Lura għall-Qorti tal-Familja inħoss li din il-binja barra li tiegħu ħsieb il-kawżi li jinstemgħu mill-Qorti tal-Familja, għandha tkun mgħammra wkoll biex jinstemgħu l-kawżi kollha ta' vjolenza domestika u issir assenjazzjoni apposta għal kawżi li bħalissa jmorru quddiem il-Qorti ordinarja tal-Maġistrati, dwar manteniment u kwistjonijiet oħra tradizzjonalment konnessi ma' kwistjonijiet tal-familja. Dan kollu jfisser investment mhux traskurabbli b'impenn kbir loġistiku, pero' nemmen li jagħti l-frott tiegħu f'dak li hu effiċjenza akbar fil-Qrati, jekk sostnut bl-ammont xieraq ta' ġudikanti u staff mħarreg sew.

Wara kollox servizz ta' Qorti, sensitiva għall-kwistjonijiet tal-familja, għandha dejjem tkun prijorita għal stat mibni fuq prinċipji ta' solidarjeta u qalb soċjali. Mingħajr ma intawwal wisq fuq din, is-sistema diġitali tal-atti u nisperaw il-preżentata tal-atti u ħafna mill-iskambju bejn il-Qorti, l-avukati u l-partijiet b'mezzi elettronici jħaffu sew il-proċess u jnaqqsu ħafna mill-iskarigiġ, kultant inutili tal-partijiet u l-avukati fil-Qrati.

Jekk jibdedw jitwettqu dawn il-proġetti mingħajr wisq dewmien ser jiġi liberat spazju fil-Qorti prinċipali biex il-Qrati ordinarji superjuri u inferjuri jkunu jistgħu jinqasmu aħjar u ġudikant ma jkunx kostrett kif inhu bħalissa li jaħdem biss f'ċertu granet matul il-ġimgħa minhabba nuqqas ta' spazju.

Il-Qorti ta' Ghawdex ukoll ilha tibki għal sit ġdid fejn tista' topera u takkomoda ġudikanti, avukati u n-nies li jiffrekwentawha b'mod iktar effiċjenti, sikur u aċċessibbli. Is-sit preżenti antik, fil-qalb tal-Belt storika mhux addattat għar-restrizzjonijiet li għandu minhabba f'hekk u għall-kobor limitat tiegħu, li bl-ebda mod ma jista' jtkabbar jew isir aktar modern għall-bżonnijiet meħtieġa. Din hi kwistjoni li ilha pendenti u jeħtieġ li tinstab soluzzjoni għaliha kemm jista' jkun malajr. Taqa' fuq l-ispalla tal-amministrazzjoni tal-pajjiz li tinstab is-soluzzjoni. Il-ġudikatura trid tara li ma tonqosx fi dmirha li tiddeċiedi b'heffa, serjeta u kapacita dak kollu li jersaq quddiemha. Pero' ma tistax tikkumbatti kif qed tikkumbatti bħalissa l-Qorti ta' Ghawdex ma' nuqqasijiet serji amministrattivi u trendi kif meħtieġ u mistenni, dmirijietha.

Irid jingħata importanza lil żewġ elementi oħra fis-sistema ġudizzjarja li jimxu id f'id mal-ispazju u zieda fil-membri tal-ġudikatura. Diġa aċċennajt għalihom is-sena l-oħra. Dawn huma dawk il-persuni kollha li b'xi mod jew ieħor jgħinu fl-amministrazzjoni xierqa tal-Qrati. Jidher li hu fenomenu mifrux li qed tinstab diffikulta li jiġu ingaġġati nies ta' kwalita u impenn biex jaħdmu f'diversi oqsma, mhux inqas fil-qasam tal-ġustizzja. Mingħajr dawn l-impjegati f'kull livell, speċjalment dawk li huma l-ħolqa bejn il-ġudikant u dak kollu li jwassal lil Qorti biex tisma, tixtarr u tiddeċiedi fi żmien raġonevoli b'mod infurmat kif imiss, l-effiċjenza mixtieqa ser tibqa' biss ħolma. Mhux bizzejjed riforma minima fil-pagi, li jien infurmat li saru bi ftehim mal-unions konċernati, imma trid issir qabza fil-kundizzjonijiet u incentivi lill-impjegati li tatihom dik il-ħeġġa żejda li jafu li l-futur qiegħed fil-post tax-xogħol li jaħdmu fih u bil-possibilita ta' promozzjoni jew titjib fl-impjeg.

Skont il-livell tal-kariga wiehed għandu jesiġi livell ta' taġġlim neċessarju għax-xogħol li hemm fil-Qorti. Fuq taġġlim, l-amministrazzjoni tal-Qorti għandha tuża l-esperjenza vasta ta' impjegati anzjani jew irtirati li jistgħu jagħtu taġġlim kontinwu lill-impjegati f'kull livell dwar il-mod kif għandhom jaqdu d-dmirijiet taġġhom. Ma nistgħux nibqgħu insolvu l-problema tan-numru biss iżda irridu wkoll nġhaqduha mal-kwalita, investiment għal futur u b'konsegwenza dedikazzjoni akbar fil-qadi tad-dmirijiet.

L-istess dilemma qed tiġi riskontrata anki fl-avukatura u l-ġudikatura. Mingħajr avukati tajbin li jitravvemu sew fil-Qorti u l-proċeduri kollha konnessi ma jistax ikollok ġudikanti tajbin. Sfortunatament għadhom jilħqu għexieren ta' avukati kull sena, imma waħdiet biss huma daww li jkollhom il-ħajra jipprattikaw fil-Qorti. X'inhom r-raguni? Naħseb li prinċipalment il-qlieġ li jista' jagħmel avukat f'setturi privati u fi żmien relattivament qasir hu l-ikbar disinċentiv li avukat jipprattika esklussivament fil-Qorti. Għixien deċenti minn prattika marbuta mal-preżenza tal-avukat fil-Qorti jinvolvi li avukat irid ikollu numru ġmieu ta' kawżi minħabba li l-kawżi ma jinqatgħux malajr. B'organizzazzjoni aħjar tal-kawżi u l-użu tal-informatika dan id-disinċentiv jista' jiġi minimizzat. Naħseb ukoll illi jkun għaqli li jsir dialogu kostruttiv bejn l-Universita ta' Malta, il-Ministeru tal-Ġustizzja u l-Qorti biex l-istudenti jingħataw aktar għarfien ta' dak li jseħħ fil-Qorti mhux biss b'mod teoretiku iżda anki fil-prattika.

Dan jista' jsir billi tul il-kors l-istudenti jkollhom żmien allokat mad-diversi oqsma tal-Qorti u ta' dipartimenti governattivi relatati mal-istudju universitarju biex l-istudenti jagħrfu l-importanza u l-essenzjalita li jkunu jafu kif jaħdmu l-Qorti u l-liġijiet sostantivi u proċedurali fil-prattika u dan billi huma wkoll jipparteċipaw b'mod limitat f'dan is-servizz. Naħseb li għandha ssir konsultazzjoni kostruttiva u miftuħa jekk wasalx iż-żmien li jinfetaħ il-kors tal-liġi mhux biss għall-għarfien tal-liġi per se iżda bil-ħsieb li studenti li juru x-xewqa u r-rieda jispeċjalizzaw f'korsijiet f'aspetti forensiċi jew imħejjija għall-formazzjoni ta' ġudikanti, prosekuturi u avukati li jaħdmu prinċipalment fil-Qorti. Proġett ambizjuż imma ħarsa lejn pajjizi Ewropej jagħtuni x'nifhem li din it-triq iebza taġġti l-frott mixtieq.

Nagħlaq dan id-diskors b'xewqa personali u ma jidhirlix fiergħa li tul dawn it-tletin xaħar li ilni f'dan l-uffiċċju, aktar saħħaħt fil-konvinzjoni tiegħi. Il-korp tal-Maġistratura mhux biss kiber fin-numru tul iż-żmien iżda b'mod ħafna akbar żdiedu l-kompetenzi u materji speċjalizzati, b'volum u pressjoni ta' xogħol ugwali jekk mhux kultant aghar minn dik tal-Imħallfin. Kien hemm żmien meta distinzjoni bejn Maġistrat u Imħallef kienet f'waqtha għax il-Maġistrat kien fit-teorija jeħtieg anqas esperjenza u forsi anqas preparazzjoni mifruxa minn Imħallef. Dak iż-żmien għadda u jien nemmen li ma għandu jkun hemm ebda distinzjoni fil-ġudikatura. Jidher li ser isir tibdil sostanzjali fil-qasam tal-inkjesti u fil-mod ta' kif jitmexxew il-kumpilazzjonijiet kriminali. Il-korp tal-ġudikatura hu wieħed bla ebda distinzjoni u tista' tkun komposta kollha minn ġudikanti Imħallfin li jpoġġi lilna ilkoll fuq l-istess livell, u dan mhux biss inehħi dell mhux misthoqq li Maġistrat għandu xi ħaġa inqas minn Imħallef, iżda jgħin lill-Prim Imħallef biex ikun jista' jqassam aħjar ix-xogħol kollu fil-Qrati u mhux jiġi rinfaċċjat b'ħajt artifiċjali dwar il-kompetenza bejn Qrati ta' Ġurisdizzjoni Inferjuri u Qrati ta' Ġurisdizzjoni Superjuri. Ħafna mit-tibdil legislattiv meħtieg hu kosmetiku pero' l-gwadann għall-amministrazzjoni tajba tal-ġustizzja hi enormi għax il-ġudikant ikun jista' jaqdi dmiru fejn u meta l-aktar hu meħtieg u fejn hu l-aktar addattat.

Poġġejt quddiemkom platt imħawwar u ambizzjuż, forsi wisq, pero' b'rieda tajba, fejn l-għan aħhari hu l-ġid u l-interess komuni u mhux dak personali, l-qasam tal-ġustizzja jista' jitjieb b'deċizzjonijiet u azzjonijiet f'waqthom, b'għaqqal u dixxerniment basta kull min hu mgħoni bl-awtorita' u mgħobbi bir-responsabilita' governattiva, amministrattiva u ġudizzjarja f'dan il-pajjiż jiġbed il-ħabel tas-sewwa.